

Foutje

In de vorige editie van WetensWaard is een storende fout gesloten. Het artikel over de Kruidentuin is geschreven door Wilma Stegeman (en niet door Marjan). Maar erger nog is de verwarring die wellicht is ontstaan door de voetnoot onder Wilma's artikel. Deze hoorde bij een illustratie van internet, Wikipedia, die is vervangen door een foto van onze eigen Kruidentuin. Maar door de inhoud en toon van Wilma's artikelen had u vast al begrepen dat Wilma haar stukken niet kopieert van Wikipedia.

Marjan

Geanimeerde nieuwjaarsreceptie in 't Weetpunt

Traditiegetrouw ontmoeten de medewerkers van de Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard en de Vereniging Arboretum Munnike Park elkaar aan het begin van het nieuwe jaar in 't Weetpunt. Het ene jaar wordt deze receptie georganiseerd door de VAMP, het andere door de Stichting. Vrijdag 2 januari was de organisatie in handen van de Stichting. De gesprekken waren geanimeerd. Hapjes en drankjes werden geserveerd door Willem de Jong en zijn hulptroepen. In hun speeches keken Wim Los en Andries van der Ent terug en vooruit.

- *Wim Los bedankt Theo van Bronswijk voor de samenwerking in de afgelopen periode*

“Theo van Bronswijk is voorzitter af en zijn taken worden voorlopig waargenomen door de overige bestuursleden van de VAMP,” meldt Andries. Hopelijk kan de vereniging op de jaarvergadering in april een nieuwe voorzitter kiezen. De collega's van Theo nemen afscheid van hem tijdens een aparte receptie. In de volgende WetensWaard komt een verslag met interview.

Het afgelopen jaar heeft een aantal wisselingen plaatsgevonden in het bestuur van het Arboretum. “Jan Beerentemfel is er voor alle technische zaken bij gekomen. Jos van Pel is tweede secretaris geworden en Sonja Kock doet de nomenclatuur en maakt de notulen van alle vergaderingen. Zij volgde daarmee Melita Priems op als bestuurslid, die op 8 oktober tot onze schrik en verbijstering overleed. De dag ervoor was ze nog met ons in het park aan het werk. Ongelofelijk en zeer verdrietig.”

- *Andries van der Ent spreekt namens de VAMP*

En dan het werk in het park. De nieuwe border ziet er prachtig uit. Andries wijst naar buiten: “Als je naar de parkeerplaats loopt kijk dan maar eens goed naar rechts.” De drainage van een deel van het park is nagezien, doorgespoten en gerepareerd. En natuurlijk was er ons 25-jarig jubileum. “Een geweldig feest waarbij de burgervader een fraaie monnik in steen aangeboden kreeg.”

In 2015 staat er heel wat op het programma van de vrijwilligers van het Munnikepark: Het bosgebied langs de Munnikensteeg wordt aangepakt. “Dat wordt een winterklus die we wellicht in samen-

werking met de gemeente kunnen gaan doen.” Bij de laatste opmerking kijkt Andries vragend naar Jan Beerentemfel. Maar die schudt “nee”. De vrijwilligers zullen de klus alleen moeten klaren. Wel worden de paden opnieuw geasfalteerd. De gele border moet vernieuwd worden en in het hele park zal het nodige onderhoud plaatsvinden. De nummering en benaming van de bomen zal onder handen worden genomen. De zitbanken worden (en zijn al voor een deel) opnieuw geschuurd en gelakt. Kortom: er is veel te doen in het park. Gelukkig zijn de ‘troepen’ van de VAMP versterkt met een aantal nieuwe vrijwilligers.

Wim Los noemt voor 2015 de Polders, Sophiapolder en de Hooge Nesse en de herinrichting van 't Weetpunt als hoofdpunten. In de Sophiapolder staat helaas nog geen informatiepunt, maar dat weerhoudt de Stichting er niet van om excursies en educatieve activiteiten in de polder te organiseren. In de Hooge Nesse zijn Martin de Bruin, Ron Stevense, Jacques Rosendaal en Lidy van der Lans actief met schoolgidsen en natuurwerkers van de Flora & Faunagroep. Er liggen fietsroutes en een wandelroute. Van Wim mag het Munnike Park meer bekendheid en meer bezoekers krijgen. Hij stelt Attie voor die een Geocaching-route door het park gaat maken. Lidy van der Lans en twee dames van de Kruidentuin werken aan een informatief boekje over kruiden.

Wil Haverdings heeft de taak van coördinator van de gastvrouwen en -heren overgenomen van Andries van der Ent. Hij en Theo van Bronswijk krijgen bloemen ten afscheid.

Marjan

Wil Haverdings nieuwe coördinator gastvrouwen (m/v)

• Wil met gastvrouw Tajibe Samim

We hebben een nieuwe coördinator voor de gastvrouwen (m/v): Wil Haverdings. 't Weetpunt en het Munnikepark zijn voor Wil al jaren bekend terrein. Zij is namelijk lid van 'Passieflora' de tuinclub die lange tijd de rozen in het rosarium snoeide. En als je dan eenmaal aan het werk bent in het park, ga je ook mee met de rondleidingen die Leny Mars ieder seizoen geeft. Bij een van haar bezoeken aan het park hoorde Wil dat de Stichting N&LZW nieuwe vrijwilligers goed kan gebruiken. En zo heeft Wil de functie van coördinator gastvrouwen en -heren overgenomen van Andries van der Ent. “Zeker de eerste tijd zal ik regelmatig in 't Weetpunt zijn om vrijwilligers te leren kennen,” meldt Wil Haverdings. Mocht u haar toch mislopen, dan kunt u Wil natuurlijk ook zelf benaderen.

Wil Haverdings is te bereiken per telefoon 078-6122117 en mail: whaverdings@versatel.nl

Marjan

't Weetpunt zoekt nieuwe gastvrouwen (m/v)

Een van de taken voor de nieuwe coördinator gastvrouwen en -heren is: nieuwe vrijwilligers vinden die op woensdagmiddag, zaterdagmiddag en zondagmiddag bezoekers in 't Weetpunt ontvangen. De gastvrouwen (m/v) wijzen bezoekers de weg in het park en omgeving, geven informatie over het werk van de Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard en zetten koffie en thee. Een 'dienst' in 't Weetpunt duurt een paar uur op

woensdag-, zaterdag- of zondagmiddag. Het aantal bezoekers wisselt nogal per dag, afhankelijk van de weersomstandigheden en de geplande activiteiten in het park en/of infocentrum.

Lijkt het u leuk werk?

Bel **Wil Haverdings 078-6122117** of **mail: whaverdings@versatel.nl**

Werkgroep Natuuronderhoud klust in Hooge Nesse

Werkgroep Natuuronderhoud Zwijndrechtse Waard, een groep mannen en één vrouw, wil de 'Hooge Nesse polder' terugbrengen in zijn oorspronkelijke staat: een uniek open landschap. De bijzondere flora en fauna in de polder -maar liefst 49 broedsoorten vogels, planten, vele vlinders en libellen- is die moeite zeker waard.

Even terug naar afgelopen herfst. Toen besloot de Vogelwerkgroep van de Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard zijn werkterrein te verbreden. De leden waakten al over het welzijn van de vogels in de Zwijndrechtse Waard, nu adviseren zij ook over bloemen en planten en andere dieren in de regio. De overkoepelende werkgroep heet nu 'Werkgroep flora en fauna'. De leden van de (sub)werkgroep Natuuronderhoud hebben zich ten doel gesteld landschap in stand te houden door onderhoud te plegen in natuurgebieden van grote waarde. De komende tijd richt de werkgroep zich dus op de Hooge Nesse.

Dat deze mensen dit doen is niet alleen mooi en goed maar ook het idee dat dit gebied van ons is geeft een goed gevoel. Een wij-gevoel, want wij hebben deze natuur gemaakt. Het is gezellig in de werkgroep Natuuronderhoud, maar er wordt ook hard gewerkt. Onderschat dit niet: wilgen delven het onderspit onder deze geweldenaren met trekzagen. Grote stukken terrein zijn inmiddels vrijgemaakt van wilgenopslag. Dit vereist fysieke kracht

van sommigen van hen. Maar ook de minder sterke natuurmensen is zeer welkom in de werkgroep; er is genoeg te doen. Of kom gewoon voor de gezelligheid eens kijken wat we doen. Ons vaste ritueel is koffie drinken, praten, hakken enz. O ja, leeftijd en geslacht spelen geen rol.

Weet u, ik als fysiek zwakkere, geniet van wat hier gebeurt met zoveel enthousiasme. En ook ik heb zo mijn taak, want wat is nu een wilg? Er zijn ook bomen en struiken die moeten blijven staan. En dat mag ik in de gaten houden. Mijn dank aan allemaal die al meewerkten voor de succesvolle en gezellige werkdagen die er zijn geweest en nog komen.

Werk mee!

Als werkgroep heten we nieuwe collega's van harte welkom. Als u belangstelling heeft voor ons werk in de natuur en wilt meedoen, neem dan contact op met Ron Stevense: 6120366. We werken op woensdagmorgen en zaterdagmorgen van 9.00-12.30 uur om de tien dagen. Tot en met februari werken we op: woensdag 21 januari, zaterdag 31 januari, woensdag 11 februari en zaterdag 21 februari. Kijk ook op onze site: www.natuur-zw.nl.

Bent u niet zo van het grove zaag- en hakwerk? Er is genoeg ander werk te doen in de Zwijndrechtse Waard: bijvoorbeeld nestkasten plaatsen en vogels en planten, inventariseren. Heeft u zelf een idee? Dan kijken we samen of uw plan uitvoerbaar is.

Ron Stevense,
Coördinator Werkgroep Flora en Fauna

Willem Monshouwer gaat voor 3de periode in Waterschap

Willem Monshouwer kent u als lid van de werkgroep Ruimtelijke Ordening. Dat hij al tien jaar bestuurder is van het Waterschap van onze regio, is waarschijnlijk minder bekend. En hij hoopt daar nog een periode van vier jaar aan te plakken, te beginnen 18 Maart 2015. Dan zijn namelijk de verkiezingen voor Provincie én Waterschap.

Nederland heeft 24 waterschappen. Zij zorgen bijvoorbeeld voor de wegen buiten de bebouwde kom, met uitzondering van Provinciale- en Rijkswegen, riolering en goed water. Willem zit in het bestuur van Waterschap Hollandse Delta dat o.a. de Zwijndrechtse Waard beheert.

Geschiedenis

Willem Monshouwer was altijd al geïnteresseerd in de overheid besturen, in de zin van: hoe werkt dat nou? Toen hij stopte met werken, informeerde hij

eens bij deskundigen, onder wie Arie de Koning, oud-voorzitter van onze Commissie Ruimtelijke Ordening. “Arie was secretaris/directeur bij het Waterschap en vond dit echt iets voor mij. Zo meldde ik me aan voor het bestuur. De kiezers wisten dat te waarderen; in 2005 werd ik gekozen voor de ingezetenen. Het Waterschap en het Zuiveringschap waren toen net gefuseerd. De eerste vergaderingen in het oude stadhuis van Dordrecht, met al die nieuwe leden, waren een ervaring! Er was destijds nog geen partijstelsel, waardoor het stemgedrag heel democratisch was. Dat veranderde na vier jaar; er moesten partijen komen. Nou vind ik politiek in het waterschap uit den boze. Water stroomt namelijk zijn eigen weg. Daarom heb ik met een aantal collega’s een groepering gevormd die gaat voor het algemeen belang.”

Verbeteringen in de Waard

Willem vindt het leuk om lokaal voor de inwoners actief te zijn. En daarmee komt hij dichtbij huis. Zo kreeg de Munnikensteeg onlangs LED-verlichting, wat een stuk duurzamer is dan de oude verlichting. De rotondes zijn er ook gekomen door het Waterschap Hollandse Delta. De weg werd er veiliger door. Nog een paar verbeteringen in de buurt: snellere doorstroming kruispunt Rotterdamseweg/Hendrik Ydenweg en het Snelfietspad A16. Samen met de gemeente verbetert het Waterschap de waterdoorstroming door singelverbindingen aan te leggen en met gemalen meer water naar het buitengebied af te voeren. Een continue activiteit is het baggeren van wateren in de regio in samenwerking met de gemeente.

En het Waterschap doet nog veel meer. Hierover komt in februari een tentoonstelling in 't Weetpunt.

Willem Monshouwer

Werkgroep RO 2014 rustig jaar

Even leek het erop dat er windmolens zouden komen in de Hooge Nesse polder. Inmiddels is duidelijk dat dit niet meer aan de orde is. De gemeente is wel voornemens windmolens te plaatsen in Zwijndrecht, maar als die er komen dan zal dat op het industrieterrein Groote Lindt zijn. De gemeenteraad heeft een plan van aanpak vastgesteld met daarin een traject waarlangs we in 2015 gaan bezien hoe dat gerealiseerd kan worden. Duidelijk is dat we volop de gelegenheid krijgen om te participeren in dat traject.

De rust rondom de plannen in het gebied polder Buitenland is ook weer teruggekeerd nu de

gemeente met een aangepast plan is gekomen, waarin zowel ruimte is om te wandelen /fietsen als om de agrarische activiteiten voldoende te waarborgen. Nu nog afwachten of er bij de uitwerking van de plannen voldoende financiële ruimte is om alles te realiseren. Als dat het geval is, zijn eindelijk de compensatiegelden voor de HSL besteed in het gebied.

Martin de Bruin

Het rosarium in het Munnikepark; over doorbloeiende en geurende rozen

Ons park mag zich gelukkig prijzen met een prachtig rosarium. Melita Priems heeft hier met een team vrijwilligers jaren mooi en vakkundig werk verricht. Maar dat is niet altijd zo geweest. De roos stelt nogal wat eisen aan onze tuinmensen (en tuinvrouwen) kunst, wil hij gezond groeien en mooi bloeien. Heel lang geleden kwam Anton van de Ploeg naar mij toe of ik eens wilde kijken naar het kwijnende rosarium. Moesten de soorten misschien vervangen worden door gezondere en beter bloeiende struiken? Ik heb toen een paar adviezen gegeven, zoals het onderdekken van de oculeerpunten, goed mesten en deskundig snoeien. Daarna leefden de uitgeputte struiken gelukkig weer op.

De roos is een bloem die altijd tot onze verbeelding heeft gesproken. Er is geen andere bloem zó populair als de roos. Een traditioneel bruidsboekje bevat lieflijke roze rozen. Een bos rozen van een vurige minnaar of liefhebbende echtgenoot kan dieprood zijn. Grafstukken bevatten vaak ingetogen witte rozen. Maar wij weten allemaal (en vooral de vrijwilligers van het rosarium) dat er naast de rozen ook doornen aan een rozenstruik zitten. Soms hele gemene. Als u eens een wilde rambler zoals Bobby James of Seagull hebt gesnoeid, dan weet u daar van mee te praten.

Dagenlang heb je last van de wonden in je handen en je armen. Ik heb er speciale snoeihandschoenen voor gekocht, met een stevige leren kap over hand en onderarm.

De wilde roos groeide van nature op het hele noordelijke halfrond. Al ver voor onze jaartelling werden de mooie bloemen gewaardeerd. De wilde hondsroos, de *rosa canina*, is hier al door de Romeinen geïntroduceerd. Vanaf de vroege Middeleeuwen zijn al vijf soorten gekweekte rozen bekend. De roos was het zinnebeeld van Maria; op schilderijen en tapijten zie je altijd rozen in haar omgeving. Dat zijn dan vaak wilde rozen of niet-veredelde soorten. Op de schitterende 17^e eeuwse bloemstillevens zie je de bolle bloemen van *rosa alba* en *rosa centifolia*, die naar hun vorm 'koolrozen' werden genoemd. Helaas, zij bloeiden allemaal slechts enkele weken in de zomer. Pas sinds de 18^e eeuw is men in staat de bloeitijd van de rozen te verlengen door de introductie van de Chinese roos, de *rosa chinensis*. Wij kunnen nu de hele zomer genieten van deze 'doorbloeiende' rozen. Helaas zijn veel moderne rozen geurloos. De oude rozen zijn dan ook niet vergeten. Niet alleen zijn zij uniek door hun weelderige vormen, ook hun geuren zijn onovertroffen. De Engelse rozenkweker David Austin heeft een eigen lijn opgezet waarbij hij de eigenschappen van de moderne rozen (gezond, doorbloeiend) wist te combineren met de heerlijke geuren van oude rozen. Helaas zijn sommige David Austin rozen toch gevoelig voor ziekten gebleken. In het rosarium zijn een aantal van deze rozen dan ook vervangen door andere.

Wilma

Niemand vindt het moeilijk om naar de natuur terug te keren, behalve degenen die haar verlaten heeft.

Seneca de Jongere

(4 v.Chr.-65 n.Chr. Romeins staatsman en filosoof)

Winteractiviteiten in het park

Het blijkt steeds weer bij de activiteiten van de mensen van Natuur en Milieueducatie: jong en oud waarderen het Munnikepark! Ieder op zijn eigen manier, natuurlijk.

Voor de kleintjes is ieder feest aanleiding voor een nieuwe speurtocht. Woensdagmorgen 3 december 2014 verkennen de peuters van kinderdagverblijf Juul 'aan de hand' van Zwarte Piet het park. In het arboretum staan tien zwarte pieten, met ieder een opdracht. De kinderen moeten Piet's was

ophangen, kadootjes door de schoorsteen gooien, als een zwarte Piet huppelen en kijken of de maan al door de bomen schijnt. Aan het eind was er een Zwarte Pietendiploma met Pieten limonade en natuurlijk pepernoten.

Warm ingepakt in de rolstoel of met de rollator bezoeken donderdagmiddag 6 november bewoners van de Nebo het park. Liesbeth, de activiteiten-begeleidster, had alles tot in de puntjes geregeld. Bij de ontvangst was er druivensap met matzes met honing. Vervolgens was er in 't Weetpunt een presentatie over de planten en bloemen die in het Munnikepark groeien en bloeien en waarover al gesproken werd in de Bijbelse verhalen.

In het park kon men genieten van de prachtige kleuren van de herfst. Er werden herfstbladeren verzameld, waarmee binnen een herfstschilderij werd gemaakt.

Lidy van der Lans

Cirkels in het gras

Het blad is niet alleen van de bomen, het is ook grotendeels uit het park verwijderd. Ogeharkt door de vrijwilligers, afgevoerd door de gemeente Zwijndrecht. Van zo'n hele gewone handeling als

blad harken, kun je iets heel kunstzinnigs maken, laat Jan Barendrecht zien. (zie foto)

Hij is begonnen cirkels van blad te maken rond de

boomspiegels. Zou Jan thuis ook zo kunstzinnig bezig zijn? In passieve zin wel, blijkt. Jan kijkt graag naar kunst. "Zal ik tussendoor verbindende lijnen maken?" Daar harkt Jan weer.

Marjan

TUINTAAL *Gelukkig nieuwjaar*

In alle culturen wordt het nieuwe jaar op een feestelijke manier ingeluid.

Dat wil echter niet zeggen dat in iedere cultuur oud- en nieuw op dezelfde dag wordt gevierd. In 2015 vieren de Chinezen nieuwjaar op donderdag 19 februari; Boeddhisten vieren drie dagen nieuwjaar van zaterdag 4 tot en met maandag 6 april; Moslims vieren Muharram op 15 oktober; Hindoes vieren Holi op 6 maart; de Joden vieren 14 en 15 september Rosj Hasjana.

En tuiniers vieren de IJsheiligen op 14 mei. Dan begint het nieuwe tuinseizoen.

Marjan

Boom van het kwartaal

HULST

Ik hoop dat u een feestelijke en 'warme' decembermaand hebt gehad. Misschien hebt u het huis opgesierd met groen uit de tuin; wellicht heeft er een mooi kerststukje op uw tafel gestaan met groen uit ons Munnikepark. Tussen dat groen zal vast een takje hulst hebben gezeten. Hulst is immers een traditionele versiering voor het Kerstfeest .

Nu zijn we verwend met bloeiende planten het hele jaar door, maar vroeger vertegenwoordigden hulst, klimop, maretak en dennengroen in de donkere dagen de hoop op de terugkeer van het licht en op de komst van het voorjaar.

De Romeinen versierden hun huizen al met groen rond de kortste dagen van het jaar. Dit gebruik bleef lang gehandhaafd. Op het tweede Vaticaanse Concilie van 575 werd het versieren van de huizen met groene takken zelfs als teheidens verboden, maar het gebruik is ondanks dat gebleven. Waarschijnlijk werden aan deze altijdgroene planten magische krachten toegeschreven. Zo'n plant wiens groene bladeren en mooie rode bessen de koude konden weerstaan, moest wel heel veel

vruchtbaarheid uitstralen. Het gebruik om elkaar onder de maretak te kussen is daar nog een onschuldige echo van...

De hulstfamilie is over de hele wereld verspreid. In onze tuinen zien we veel kweekvormen van de Europese hulst (*Ilex aquifolium*).

In het park staat een groep hulstbomen naast het parkeerterrein, waaronder *Ilex aquifolium* 'Ferox Argentea', 'Amber' (met oranje bessen) en 'Bacciflava' (met opvallende gele bessen). Er is in het Munnikepark ook een flink aantal van de stekelloze Japanse *Ilex crenata* geplant. De namen 'Green Dragon' en 'Dwarf Pagoda' verraden hun Aziatische herkomst. *Ilex crenata* lijkt op buxus, maar is niet gevoelig voor de buxusziekte en de struikjes blijven van nature klein. Deze kleine hulst wordt dan ook veel aangeplant in gemeentelantsoenen. Dat hulst een zeer populaire struik is, blijkt wel uit de website van kwekerij Esveld. Daar zijn van *Ilex aquifolium* en van *Ilex crenata* meer dan 30 cultivars te vinden!

Hulstbessen zijn wintervoer voor onze vogels. Aan het begin van de winter zijn ze oneetbaar hard en wrang, maar na de vorst worden ze zachter en zoeter. Toen ik op 9 december foto's nam voor dit artikel hoorde ik van de vrijwilligers dat de merels net aan de hulstbessen waren begonnen. En inderdaad, we hadden de eerste vorst al achter de rug.

Wilma

De tentoonstelling

BESSEN EN VRUCHTEN

Na de bladerpracht in de herfst blijven er nog bessen over voor inkleuring van het verder sombere park. Bessen blijven langer hangen dan het blad en

trekken bovendien veel dieren aan. Bessen hebben vaak de naam giftig te zijn. Hoe meer we in de Randstad verstedelijken, hoe verder we van de natuur af komen te staan; met de giftigheid valt het best mee. Onze grootouders gebruikten nog bessen voor hun gezondheid. Een voorbeeld is de vlier. Tegenwoordig wordt er weer vlierbessensap verkocht, maar in mijn jonge jaren konden de vlierbessen rustig rijpen in de stadsparken. Door hun kleur alleen al was elk stadsmens er van overtuigd, dat de vlierbes zwaar giftig was. Voordeel is wel, dat we heel lang kunnen genieten van hun pracht.

Fruit is als bessen. Het zijn dragers van het zaad van de plant. Bij het kweken van nieuwe apperassen heeft de kweker het zaad nodig. Peren, appels, kersen en pruimen, maar ook tomaten of augurken, het zijn allemaal vruchten. Een vrucht groeit uit het vruchtbeginsel van de bloem. U weet wel, dat bekende verhaal van de bloemetjes en de bijtjes. Als de vrucht niet uitsluitend uit het vruchtbeginsel groeit, maar ook andere hulp krijgt van de plant om tot de bekende vorm uit te groeien, noemen de biologen het een schijnvrucht. Een heel bekende schijnvrucht is de appel.

Veel dieren kunnen de winter overleven op een menu van vruchten. Daarbij zijn ook dieren, vooral veel vogels, met een voorkeur in de zomer voor insecten. Hoewel er een veel voorkomende boom Lijsterbes heet, eet een lijster in de zomer veel liever slakken. Bomen met vruchten geven in de herfst en winter veel vogels de kans om te overleven in de wintermaanden. Door het ontbreken van bladeren zijn ze vanuit de kamer goed te zien. Ik geef onmiddellijk toe, dat de tuin met siertegels moderner en onderhoudsvriendelijker is. Toch hebben we het voorbeeld van een vogelvriendelijke tuin opgehangen. Zo'n tuin is namelijk duurzaam.

Over duurzaamheid gesproken: we hebben ook wat aandacht geschonken aan dieren die een wintervoorraad aanleggen. De Vlaamse Gaai, vroeger een schuwe bosvogel. Nu kunnen we hem in het najaar tussen de huizen druk in de weer zien met eikels. Klimop is een geliefde plek, waar hij de eikels in stopt voor de winter. Ook voor mensen geldt duurzaamheid: Met de feestdagen willen veel mensen graag iets apart eten. Via allerlei trucjes hebben we door de jaren heen de kunst verworven om op dat moment voedsel op tafel te zetten dat maanden daarvoor op het veld stond. Vroeger was er de weck of inmaak, nu blik of diepvries.

Tot zover een tentoonstelling in vogelvlucht. Veel plezier bij het kijken.

Hans Stegeman

Kruidentuin januari 2015

DE INDIANENAARDAPPEL

Binnenkort komt er een stalletje te staan bij onze kruidentuin. Wij gaan daar aardappels verkopen, indianenaardappels wel te verstaan. Riet van Campen heeft knolletjes van die plant van haar broer gekregen en laat die bij haar thuis overwinteren. Komend voorjaar worden zij geplant in de kruidentuin, waar er al ras een forse plant uit gaat komen, zo is de verwachting. Na twee jaar kunnen we de eerste indianenaardappels gaan oogsten, dus u moet nog even wachten...

De indianenaardappel (*Apios tuberosa*) komt van oorsprong uit Amerika, waar de indianen de knol aten zoals wij aardappels. De knollen zijn zeer voedzaam.

Niet alleen de knollen, ook de bloemen zijn de moeite waard. Ze lijken een beetje op lathyrus en hebben bruinrode en oudroze kleurtjes. Ze geuren

ook, maar niet zo heerlijk als lathyrus. De geur van de *Apios* roept verschillende reacties op. De een vindt het een heerlijke, poederachtige geur, de ander vindt het vreselijk stinken.

Apios wil graag zonnig en niet te droog staan en belooft ons dan met een lange bloeiperiode in de nazomer, augustus-september. Het is een flinke groeier, zowel over de grond als tegen een rek of een pergola. Het is ook leuk om de plant te leiden in een struik of boom die in het voorjaar bloeit. Na de bloei sterft de plant bovengronds af, maar de knolletjes zijn winterhard. Ondergronds vermeerderen de knollen zich snel, dus wanneer u komend najaar ook graag een indianenaardappel wilt proberen, wie weet is er een knolletje voor u bij....

Wilma

Fred Ligthart zocht een toepasselijk gedicht uit van: Herman de Coninck (1944 – 1997)

Winter

winter. je ziet weer de bomen
door het bos, en dit licht
is geen licht maar inzicht
er is niets nieuws
zonder de zon.

En toch is ook de nacht niet
Uitzichtloos, zolang er sneeuw ligt
is het nooit volledig duister, nee,
Er is de klaarte van een soort geloof
Dat het nooit helemaal donker wordt.
Zo lang er sneeuw is, is er hoop.

uit: *Zolang er sneeuw ligt* (Brugge, 1981)

Fotoworkshops in de natuur, het Arboretum in elk seizoen

*Soms is het Munnikepark zo sprookjesachtig:
rozenbottels in de sneeuw, een kikker met
bolle wangen van het kwaken in de sloot, laag
herfstlicht door de bomen, goudgeel blad
uitgelicht door een enkele zonnestraal...*

Het zijn beelden om voor altijd vast te leggen. Maar wat als je fotografietalent niet toereikend is? Dan zijn de fotoworkshops die Lisette van Gameren gaat geven in het Munnikepark een mooie gelegenheid om beter te leren omgaan met

je fototoestel. Haar fotoworkshops zijn voor jong en oud.

Fotoworkshops voor volwassenen

Om met de volwassenen te beginnen: hun 'Fotoworkshops in de natuur, het Arboretum in elk seizoen' starten op zondag 29 maart. De volgende cursusdata zijn: 21 juni, 30 augustus en 8 november 2015. In maart fotograferen we de bollen en bloesem, in juni de rozen, in augustus de zomerbloeiers en in november de herfstkleuren. De workshoptijden zijn van 13.30 tot 15.30 uur; in die tijd kun je op je gemak experimenteren met je toestel en met invalshoeken voor mooie foto's. Daarbij krijg je deskundig advies van Lisette, die gediplomeerd fotograaf is. Kosten: € 10 per persoon per les. Je hoeft niet alle lessen te volgen; je mag ook een enkele les meedoen. Meld je aan via mail: lisette.van.gameren@gmail.com.

Fotoworkshops voor kinderen

In de zomervakantie gaat Lisette van Gameren twee keer een introductie fotoworkshop geven voor kinderen. Zij kunnen een fototoestel meenemen of fotograferen met hun smartphone. De eerste introductieworkshop staat gepland op de eerste woensdag van de vakantie, 15 juli, de tweede op de laatste woensdag van de vakantie, 19 augustus. Tijden zijn van 13.30 tot 15.30 uur. De eerste introductieworkshop is voor de kinderen gratis. Wie dat wil, kan daarna verder met fotografielessen in de natuur. Deze kosten € 5 per keer. Aanmelden via Lidy van der Lans.

Fotowandelingen

Lisette van Gameren geeft regelmatig fotocursussen 'op straat'. "In Dordrecht ben ik VVV-gids voor groepen," vertelt ze. "Het viel me op dat achterin iedere groep altijd wel iemand foto's van de stad maakt. In zo'n rondleiding is daar eigenlijk geen tijd voor. Zo kwam ik op het idee om fotowandelingen te gaan doen. De routes zijn niet lang, maar er is wel alle tijd om te kijken en fotograferen. Mensen vinden het leuk om een paar uur te kunnen fotograferen in een mooie omgeving.

Ik ga ook in op wat een camera kan. Ik leer bijvoorbeeld hoe je dingen handmatig kunt instellen. Als je dat in de vingers hebt, kun je namelijk apartere foto's maken en je hebt meer controle op het eindresultaat. Met je toestel op automatisch krijg je 'gemiddelde' foto's." Tijdens de workshops gaat Lisette letterlijk en figuurlijk van de gebaande paden af. "Je hebt van die regels als: niet tegen het licht in fotograferen. Maar als je dat vanuit de goede hoek doet, kun je bijzondere foto's krijgen."

Lisette gaf eerder een kinderworkshop fotograferen met je smartphone in het Weizigtpark. "Kinderen kijken anders dan volwassenen," merkte ze toen. "Ze hebben veel oog voor detail, maken een foto en dan vlug naar het volgende onderwerp. Volwassenen gaan meer weloverwogen te werk en proberen zo het resultaat te verbeteren."

Marjan

Wandelen met Leny Mars

Ieder seizoen staat er in het Munnikepark iets in bloei; zelfs in de winter. Ieder seizoen laat Leny Mars de schoonheid van het park zien tijdens boeiende wandelingen door het park. "Leerzaam", vindt Fred Ligthart de wandeling met uitleg van eind november. IVN-gidsen Marja Hendriks en Inge Castelijm leiden zelf regelmatig belangstellenden door het Arboretum Munnikepark. Toch doen ook zij nog nieuw ontdekkingen. Hier hun verslagen.

HET VERSLAG VAN FRED LIGTHART

Leny Mars leidde een gretig luisterend gezelschap langs bomen, struiken en opmerkelijke natuurverschijnselen. Ze wees ons op de diverse eiken, esdoorns, dennen, magnolia's, maar ook op struiken, zoals de kamperfoelie, de fatsia- beter bekend als de vingerplant-, de helleborus, net als op enkele laatbloeiers. Zelfs een enkele roos had ondanks het jaargetijde dapper stand gehouden. Naast de Vibernums passeerde men ook de zakdoekjesboom en de pindakaasboom(foto).

Door steeds weer de aandacht te richten op details, maakte Leny duidelijk dat ook in de winter veel fascinerends in de natuur te ontdekken valt. Dat bleek o.a. uit de zaadbolletjes van de Liriodendron = tulpenboom, wat een mooie aanleiding gaf om het verschil tussen een mannelijke en een vrouwelijke boom te benoemen. De afbladderende bast van een berk laat zich makkelijk in brand steken en het verschil tussen de vele soorten eiken laat zich aflezen aan de bladvormen. Hulst is er in vele variëteiten, zoals oranje en geel naast groen met witte rand. De esdoorn vertoont in dit jaargetij wat

gedroogde trosjes van wat eens bloemen waren. In de vorm van 'appeltjes' showt een perenboom zijn vruchtjes.

In de groep van belangstellende wandelaars wordt soms instemmend geknikt, maar het oog van zelfs de meest frequente bezoeker van het park, wordt getrokken naar kleine wondertjes waar hij eerder vrij achteloos aan voorbij is gelopen. Men moet het zien en ervaren: het Munnikepark is heel bijzonder.

HET VERSLAG VAN INGE EN MARJA

Meestal blijven we relatief dicht bij 't Weetpunt, nu zijn we het oostelijk deel van het park gaan verkennen. Langs het fietspad tussen een gewone beuk en een treurbeuk kwamen we, waar in het voorjaar een lint van narcissen bloeit, herfststijlloos tegen. Een mooi blauw krokusachtig bloemetje. En met waterdruppels en een insectje erg fotogeniek.

Herfststijlloos komt oorspronkelijk uit West-Azië en het Middellandse Zeegebied. In Nederland is de soort in het wild zeldzaam en staat daarom op de rode lijst. De plant is een zogenaamde droogbloeier. Dat wil zeggen dat de bol geen water opneemt en geen wortels en bladeren vormt tijdens de bloei

in de herfst. In het voorjaar verschijnen de bladeren en vruchten. Pas wel op, want de herfststijlloos is zeer giftig!

Onze tweede ontdekking was de *Toona sinensis* (boom nr.175, nabij de 'cortenstalen hoornen'). De *Toona sinensis* of Chinese Mahonie heeft evengeveerde bladeren die wel 75 cm lang kunnen worden. Helaas waren de meeste bladeren er al

afgevallen, maar de bladspillen die onder de *Toona* lagen, gaven duidelijk aan dat z'n bladeren enorm zijn. De jonge aromatische bladeren en scheuten van deze 'groente boom' worden in China gegeten. Wil je je eigen Toona groente kweken dan kan dat vrij gemakkelijk. Via internet zijn de zaden ruim verkrijgbaar.

Kerststukjes

Kerst ligt al weer een tijdje achter ons, daarom even terugblikken op de gezellige avond.

Het leukste van vrijwilligerswerk is misschien wel de voorpret: met elkaar iets voor anderen verzorgen en dan bedenken hoe leuk het later zal worden. Zo heeft Metha van der Net de traditionele kerststukjesavond georganiseerd voor haar collegavrijwilligers van het Munnikepark. Het is dinsdag, dus er zijn genoeg helpers voor de voorbereidingen.

De materialen worden uit de auto gehaald en in 't Weetpunt gerangschikt. Ondertussen gaan Siem Cok en een aantal dames met manden en snoeischaars het park in om vers groen te knippen.

Bij aankomst werden onze mensen weer verwelkomt met een schitterend lichtend pad met kaarslichtjes. Altijd weer een gezellige binnenkomst.

Het materiaal voor de kerststukjes, keuze door Metha, was zeer gevarieerd. Voor al onze mensen was ruim voldoende materiaal waar zij hun keuze uit konden maken. De stukken waren dan ook erg

verschillend, maar ik hoop naar ieders tevredenheid.

De avond werd weer afgesloten met een hapje en een drankje.

Bedankt iedereen en in het bijzonder Metha, die hun steentje hebben bijgedragen aan een gezellige avond.

Tine de Kievit

Overleg geeft vertrouwen

Februari 2014: de placemakingsbijeenkomst over de inrichting en het beheer van polder de Hooge Nesse is in volle gang. Hans Bakker verdedigt de belangen van de sporters. De Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard komt op voor de natuur. Zijn die verschillende belangen een jaar later bij elkaar gekomen? WetensWaard vraagt het Hans Bakker, inmiddels voorzitter van de Stichting Hooge Nesse.

“Er was een tafel sport, een tafel Natuur en een tafel Bestuur & Bedrijven,” herinnert Hans Bakker zich die eerste bijeenkomst. “Iedere tafel moest een plan voor de Hooge Nesse maken.” Iedere groep had zijn eigen voorkeur: bedrijven wilden in het gebied zonnepanelen. Hans wil als voorzitter van het platform Sport en Beweging, een beachveld, trimbaan en een wandelgebied met een voor senioren ‘beweegplein’. “De Stichting N&LZW voelde daar niets voor. Zij zagen al die sporters al dwars door het natuurschoon hollen,” lacht Hans. ‘s Middags ruilt een derde van de groepen van tafel; de nieuwe groepen maken een nieuw plan met ruimte voor natuur, sport en energieopwekking. Heel opvallend: de plannen lijken sterk op elkaar.

NL Greenlabel werkt de plannen uit. “Ik keek ernaar en dacht: ‘dit is toch niet wat wij wilden?’” vertelt Hans. Vooral het veelvuldig gebruik van beton stuit op weerstand. Dit leeft niet in Zwijndrecht, constateerden de meedenkers. Hans: “De experts waren het niet met ons eens.” Daarom werden Hans Bakker namens het Platform Sport en Beweging en een aantal andere belangengroepen uitgenodigd in 't Weetpunt om samen een plan te maken. “Jacques Rozendaal en Wim Los van de Stichting N&LZW zijn er, GZH en Ron van Kempen van de Stichting Schoone Nesse. “Ron waarschuwde dat een aantal dingen niet kunnen, omdat je in het gebied niet ver de grond in kan.” De polder was immers een baggerdepot en de ondergrond is vervuild. “Jan van den Brand, beleidsmedewerker Natuur & Recreatie IJsselmonde, stelde voor ons plan te presenteren aan

Greenlabel, maar die hielden de boot af.” De vertegenwoordigers van de verschillende groepen zijn ‘not amused’; om een vuist te kunnen maken richten ze de Stichting Hooge Nesse/Veerplaat op.

- *De SN&LZW gaat op verkenning in de Hooge Nesse*

Stichting Hooge Nesse/Veerplaat legt zijn plan voor aan wethouder Henk Mircks. “Hij was onder de indruk,” vertelt Hans. “Vooral omdat de ideeën uit de samenleving komen. De Stichting mag de uitvoering ter hand nemen. Dan krijg je wel een grote verantwoording, meepraten is één ding, maar medeverantwoordelijkheid dragen bij de ontwikkeling en uitvoering is wat anders.”

Hans Bakker somt op wat er in de Hooge Nesse en op de Veerplaat komt: beachveld voor meerdere sporten en recreatie, beweegtuin voor senioren, frisbeegolf, een gebouw voor de beheerder met toiletten voor bezoekers, speeldernis voor de jeugd, struinpaden. Daarvoor moesten ook subsidies worden geregeld. “Als tegenprestatie voor het geld, moeten wij ‘handjes’ regelen,” legt Hans uit. Globaal is het plan: genieten van de natuur op de Hooge Nesse en intensiever gebruik op de Veerplaat.

Inmiddels worden de plannen uitgevoerd, waarbij ieder zijn expertise heeft. “De struinpaden zijn het ‘pakkie an’ van de Stichting N&LZW. GZH doet

het leeuwendeel van het werk; de mensen van werkgroep Flora & Fauna adviseren wanneer werk kan gebeuren en springen bij. Op het moment verrijdt de natuurwerkgroep van N&LZW opschot van wilgen uit de polder. De mensen volgden een cursus motormaaien, zodat zij later in het jaar het gras kunnen maaien en Drechtwerk ander werk kan doen.”

“We overleggen veel met elkaar en dat geeft vertrouwen,” merkt Hans op. “We vergaderen een keer per maand, meestal in ’t Weetpunt.” Over de mail hebben beide stichtingen bijna dagelijks contact. “Martin de Bruin is ook onze Ruimtelijke-Orderingsman. Hij ziet erop toe dat alles in het bestemmingsplan past. Martin is mijn tegenpool: ik ben van de grote lijnen, maar Martin is van de details, legt alles graag vast. En dat is goed zo!” besluit Hans Bakker.

Marjan

Sponsoring blijft hard nodig

Een hartenkreet die vele malen in Wetenswaard is geuit en actueel blijft. We sluiten er dan ook nu weer mee af.

De lijst van sponsors ziet er als volgt uit:

- * *Mevr. L. van der Woude*
- * *Jeroen, Nicola en Kristie Tiën*
- * *Pavlov (P.Høvig) en Steven, Christiaan en Marjolein Høvig*
- * *Gooitske, Jelmer en Meerten Hamer*
- * *Anne Marie*
- * *Wieke, Sanne, Thomas en Inger van der Schoor*
- * *Roald, Neline, Maaïke, Anne, Derek, Madelein, Lennart, Lotte, Emmeke, Marit en Elbrich van der Ploeg*
- * *Huib Jongejan*
- * *Robin van Drimmelen, Jodie Cole en Floor Kracht*
- * *Van Leeuwen Rietberg Stichting*

Donaties vrienden van het Munnike Park: t.n.v. penn. Ver. Arboretum Munnike Park te Zwijndrecht: minimaal een bedrag ad.€ 25,00. Lidmaatschap € 7,00 per jaar op rek.nr. NL54RABO 037.75.21.434.

Sponsoring en donaties: St. Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard t.n.v. penn. Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard rek. nr. NL39RABO 039.76.03.614.